

IKT-politikken – Invitasjon til å komme med synspunkter

Innspill fra Avdeling for forvaltningsinformatikk (AFIN), UiO (dws/aj 20.02.2006)

Våre innspill er primært knyttet til e-forvaltning, og særlig de deler av e-forvaltning som gjelder utøvelse av offentlig myndighet og tjenesteyting. Vi ser ikke spesielt på spørsmål vedrørende egen intern forvaltning, offentlige innkjøp og lignende, men understreker likevel den forvaltningspolitiske betydningen av offentlig forvaltning som markedsaktør.

IKT har et stort potensiale for å gjøre forvaltningen mer tilgjengelig, brukervennlig og effektiv. Samtidig må vi sikre at hensyn til rettsikkerhet, personvern og åpenhet blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. I vår høringsuttalelse til forprosjektrapport om arkitektur for elektronisk samhandling i offentlig sektor pekte vi på viktige prinsipper og verdier som bør ligge til grunn ved utviklingen forvaltningen. Vi vil framheve betydningen av å erkjenne at det er målkonflikter knyttet til IKT-politikken og omstillingsarbeidet forøvrig. En forutsetning for å lykkes er å klarlegge hva disse målkonflikter kan bestå i, og håndtere konfliktene på en konstruktive måter. Ved å synliggjøre målkonflikter vil det være mulig å tydeliggjøre og begrunne prioriteringer. En slik fremgangsmåte vil kunne gi resultater som er lettere å akseptere for berørte etater og brukere.

I det følgende vil vi kommentere spørsmålene 1 – 4 i departementets invitasjon til innspill. Spørsmålene 2 og 3 behandles under ett.

1. Det offentliges rolle og hvilke virkemidler som bør utnyttes, inklusive ansvar, organisering av elektronisk forvaltning og ”forretningsmodeller”.

Det er grunn til å foreta en bred gjennomgang av virkemiddelbruken knyttet til omstillingsarbeidet i offentlig forvaltning. Teknologiske virkemidler må særlig ses i sammenheng med organisatoriske, rettslige og pedagogiske virkemidler:

Organisatoriske virkemidler: Det bør utvikles et knippe av samarbeidsmodeller for Internett-basert e-forvaltning. Modellene kan innbefatte mist 3 relasjoner: Samarbeid mellom forvaltningsorganer på samme nivå, samarbeid mellom forvaltningsorganer og private aktører og samarbeidsmodeller for relasjonen statlig og kommunal forvaltning. Ideen er å utvikle noen generelle modeller som kan være "halvfabrikata" og utgangspunkt for fastsetting av de konkrete organisatoriske løsninger. Framtidig samarbeid bør bygge på erfaringer fra f.eks. AltInn og Min Side prosjektene. Dette kan bl.a. gi 1) kortere og enklere planlegging og gjennomføring av samarbeid, 2) større grad av gjenkjennelighet for brukere/befolkningen og 3) bedre erfaringsmateriale og beslutningsgrunnlag ved fremtidige diskusjoner om slike samarbeider.

Samarbeidsmodeller som kan bygge på standardiserte løsninger har den fordel at det er lettere å avklare den nærmere rettslige reguleringen knyttet til hver modell. Dette gjelder særlig regulering vedrørende behandling av personopplysninger,

informasjonssikkerhet og spørsmål om ansvars- og oppgavedeling. Det kan med andre ord bli langt lettere å overblikke rettslige konsekvenser av endret organisering, dersom en tar utgangspunkt i organisasjonsmodeller som helt eller delvis er rettslig regulert, eller der en på annen måte har avklart viktige rettslige spørsmål.

Teknologiske virkemidler: Forvaltningen bør i langt større grad enn i dag utvikle IKT-baserte verktøy som kan understøtte gjennomføring av politikken, herunder bidra til etterlevelsen av rettslige krav mv. Siktemålet bør særlig være å øke brukervennlighet, forutberegnelighet og effektivitet. Dette er et generelt poeng i forhold til alle regelverk som avgjør enkeltpersoners og virksomheters rettsstilling. Forvaltningen bør f.eks. ha som generell strategi å utvikle verktøy som tillater størst mulig grad av simulering av avgjørelser. Målet bør være at rettslige reguleringer ikke bare gjøres tilgjengelig som tekster via Lovdata, men som funksjoner i Internett-baserte systemer som legger til rette for å undersøke potensielle rettsvirkninger. I dag har vi beskjedne eksempler på simulering av skatte- og pensjonsberegning. Slike løsninger bør det bli flere av, og løsningene bør være så omfattende og beskrives så godt at brukere i stor grad kan stole på resultatene. Innen de delene av forvaltningen som driver ”massesaksbehandling” ved hjelp av fagsystemer/beslutningssystemer, ligger forholdene godt til rette for en slik satsing. Slike løsninger bør imidlertid ikke begrenses til forvaltningsområder der det i dag finnes fagsystemer. Ved utvikling av nye fagsystemer bør en alltid særskilt vurdere hvilke muligheter det er for utvikling av ”publikumsmoduler” med simulering mv.

Verktøytenkningen er ikke minst relevant for arbeid knyttet til regelverksutvikling og –evaluering. Det bør snarest settes i gang et arbeid med sikte på å lage standard løsninger som understøtter hele utredningsprosessen fra mandat for offentlige utredninger, utarbeidelse av NOU (eventuelt med lovtekst), høring, utarbeidelse av ot.prp. mv. Det er et paradoks at en lar hvert utvalg starte arbeidet ”på bar bakke”, at heftet i Lovteknikk ikke er integrert i verktøy for å skrive lovtekster, at høringer ikke skjer ut i fra standard opplegg, og at evaluering av lover for forskrifter (når de en sjelden gang skjer), skjer uten at det samtidig tilbys verktøy med innebygde strukturer og metodikker som angir typiske minstekrav mv. Dette er et åpenbart satsingsområde med mange mulige ambisjonsnivåer, og med potensielt store nytteeffekter.

Rettslige virkemidler: Den rettslige reguleringen har i stor grad vært preget av at en ser på rettsregler som hindre, og det har vært viktig å fjerne uønskede hindringer mot bruk av elektronisk kommunikasjon. Dette er vi selvsagt enige i. I tillegg kreves det imidlertid en mer konstruktiv tilnærming i regelverket. E-forvaltningsforskriften og lov om elektroniske signaturer er eksempler på to konstruktive tiltak. Forslaget til ny offentlighetslov er eksempel på et lovarbeid der muligheten for en konstruktiv tilnærming til IKT forelå, men der en av forskjellige grunner vekk tilbake fra å benytte dem. Det er etter vår mening behov for å gjennomgå sentral lovgivning som styrer forvaltningen, for å vurdere behov for endringer som gjør at nye, IKT-baserte arbeidsmåter i forvaltningen reflekteres klart i rettsreglene. Det er for eksempel ikke alltid lett å forstå hvorledes forvaltningslovens bestemmelser skal anvendes på IKT-basert massesaksbehandling eller saksbehandling basert på Internett og selvbetjening. Forvaltningsloven ble til i 1950- og 1960-årene, i helt andre teknologiske omgivelser og med helt andre arbeidsmåter enn det vi i dag er i ferd med å få. Det er derfor et klart behov for å gjennomgå forvaltningsloven

og annen sentral forvaltningslovgivning med tanke på å gjennomføre vurderinger og endringer som speiler dagens IKT-bruk.¹ Gjennomgang av forvaltningslov og særlovgivning, bør ha som mål å sikre en tilstrekkelig avklaring vedrørende regler for forvaltningens informasjonsbehandling. En bør også vurdere behov for nye/andre rettssikkerhetsgarantier på ”systemnivå” snarere enn – som tradisjonelt – på individuelt nivå.

Særlig bør deler av dagens regler etter personopplysningsloven vurderes erstattet av regler som særskilt regulerer aspekter ved det enkelte forvaltningsorganets informasjonsbehandling. Det er i lengden lite tilfredsstillende å opprettholde skillet mellom regler om personopplysninger og (andre) regler vedrørende saksbehandling og ivaretagelse av rettssikkerhet mv.

I regelarbeidet er IKT-spørsmål langt på vei behandlet som ”fremmedlegemer”, ved at spørsmålene er regulert for seg, dvs i forskrift (e-forvaltningsforskriften, fremtidig forskrift om IKT og offentlighet) eller i egen lov (e-signaturloven). Det må være en klar målsetting å integrere IKT-relaterte spørsmål med andre spørsmål av samme type. Slik er det for eksempel utilfredsstillende at elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen, er regulert atskilt fra andre spørsmål om kommunikasjon. Særlig er det grunn til å advare mot å plassere rettighetsorienterte bestemmelser i forskrift: Fremtidige regler i forskrift om IKT-basert offentlig innsyn, kan komme til å utgjøre noe av det viktigste for folk som ønsker innsyn, samtidig som det er plassert i forskrift, bortgjemt og regulert separat fra andre innsynsregler.

Når det gjelder regler vedrørende informasjonssikkerhet, er det etter vår mening grunn til å være oppmerksom på behov for samordning av regelverk, og for å unngå at virksomheter må forholde seg til flere, parallelle regelsett. Vi viser til punkt 4) nedenfor.

Pedagogiske tiltak:

Det er et betydelig potensiale for å utforme løsninger som kan bistå og veilede brukerne i sin samhandlingen med det offentlige. Forvaltningen bør så langt som mulig utvikle informasjonssystemer på måter som gjør at de kan ha en allmenn funksjon. F eks. bør Internet-baserte tjenester for et forvaltningsorgan utvikles med tanke på behov hos brukere 1) i eget organ, 2) i alle samarbeidende organ, 3) hos parter i forvaltningssaker og 4) av allmennheten. Uansett horisontal samordning er det for eksempel behov for samarbeidende organer å ha så god tilgang som mulig – og bli ”profesjonelle brukere” av – informasjon mv hos andre forvaltningsorganer. I tillegg til felles informasjon og funksjonalitet, bør hver brukergruppe (jf 1 – 4) ha egne moduler/påbygninger som korresponderer med deres særlige behov/rettigheter/plikter. I utgangspunktet bør imidlertid mest mulig være felles slik at ressursinnsatsen kan bedømmes ut ifra flere/mange brukerbehov.

Simulering av rettslige og andre beslutninger (jf teknologiske tiltak, ovenfor), kan også ses som et pedagogisk tiltak, dvs et tiltak som gjør at innholdet av rettsregler ikke bare formidles som tekst, men også som handlinger/funksjoner som IKT-systemet utfører. Dette kan senke terskelen og gjøre det lettere og mer attraktivt å sette seg inn i rettslige reguleringer.

¹ Noe er gjort vedrørende elektronisk kommunikasjon og krav til skriftlighet, men flere andre spørsmål gjenstår (krav til varsling, begrunnelse, klage, omgjøring, høring av forskrifter mv.)

Internettbaserte løsninger i offentlig forvaltning inngår nesten alltid i større arbeids-/saksbehandlingsprosesser. Det er imidlertid veldig sjelden at forvaltningen formidler kunnskaper om mer enn de begrensede delene av slike prosesser som brukerne deltar i. Bruken av forvaltningens nettsider, spesielt ”selvbetjeningsløsninger”, får dermed preg av ”blindebukk”, for eksempel fordi brukeren ikke får vite hvorledes de opplysninger han har gitt blir behandlet videre i forvaltningsorganet. Slik informasjon skal uansett gis i samsvar med personopplysningsloven § 19, men vi har enda til gode å se nettsider som etterlever dette lovkravet. Ut i fra hensynet til offentlighet og brukervennlighet bør også annen generell informasjon gis i tilslutning til det som kreves av loven. Det kan være grunn til å vurdere om FAD bør utarbeide standard oppsett for lovfastlagt informasjon og anbefalt tilleggsinformasjon som statsetatene, eventuelt kommunene kan gjøre bruk av så langt det passer.

2. Fornyng av offentlig sektor, med bl.a. mer samhandling på tvers av fagsektorer og forvaltningsnivå, programvarepolitikk, ehandel og utfordringer fra eksempelvis helsesektoren.

3. Lov- og regelverk for elektronisk samhandling – er det godt nok tilrettelagt?
(Disse temaer behandles under ett nedenfor).

Det kan etter vår mening være grunn til å problematisere nærmere hva ”samhandling på tvers av fagsektorer” er. Grad, omfang, regularitet av samhandling samt overordningsforhold, har åpenbart betydning for innhold og forventninger til samhandlingen. Uansett må det stilles noen grunnkrav til samhandling som innebærer at ethvert offentlig organ må kunne sette seg inn i ethvert annet offentlig organs arbeidsområde på slike måter at de kan gi mest mulig presis og korrekt generell informasjon om det andre organets virksomhet og betydning for eget organs arbeidsoppgaver. Vi mener slike Internett-baserte informasjonssystemer som er beskrevet ovenfor i avsnitt 1 (pedagogiske tiltak) vil gi klare bidrag til å nå en slik målsetting. Dette bør være et generelt krav, og alle informasjonssystemer innen offentlig myndighet bør ha en arkitektur, funksjonalitet og et innhold som understøtter kravet.

I tillegg til det grunnleggende kravet bør det være aktuelt å legge til rette for samhandling ved at IKT-systemene innrettes etter ”samhandlingsnivå”. En parallell her kan være den såkalte ”Tjenestetrappen” som beskriver ulike nivåer for informasjonsarbeidet mot publikum. ”Samhandlingstrappen” kan ha nevnte grunnleggende krav til samhandling på nederste trinn. Andre trinn kan for eksempel være tilfelle der to eller flere etater skal uttale seg før en sak avgjøres, tredje trinn kan gjelde tilfelle der det skal skje felles saksforberedelse mellom to etater, fjerde trinn kan gjelde tilfelle der to eller flere etater skal treffe hver sine vedtak i samme sak (mv). Vi understreker at dette kun er rask en eksemplifisering av en generell tenkning, og at det selvsagt er andre parametere som kan trekkes inn, samhandlingen behøver ikke forutsette en beslutningssituasjon mv. Dersom en imidlertid definerer trinn, kan en i tilslutning til hvert trinn komme med generelle anbefalinger mht arkitektur, funksjonalitet og innhold som den enkelte etat kan gjøre bruk av i den grad det passer.

Det kan være at samhandling krever en eller annen grad av *samordning*. Slike generelle anbefalinger som er knyttet til klassifikasjoner i form av ”Samhandlings-trappen”, er et slikt forsiktig samordningstiltak. IKT kan selvsagt også støtte andre former for samordning, og det kan særlig utformes informasjonssystemer/verktøy som innebærer større grad av samordning enn de forsiktige tiltakene som her er nevnt.² **Det er et hovedpoeng at samordning ikke alltid kan sies å være viktigst, bl.a. fordi det kan svekke politisk og/eller faglig styrbarhet på uakseptable måter.**

Samhandling mellom etater og sektorer ved hjelp av IKT kan skape bedre løsninger for det offentlige og gi bedre forhold for parter i forvaltningssaker og brukere ellers. Det er imidlertid viktig at slike samhandlingsmønstre ikke bare nedfelles i informasjonssystemer og faktiske handlinger. De må i tillegg komme til uttrykk i de saksbehandlingsregler som gjelder for hver etat/sakstype. Vi må med andre ord unngå at eksisterende saksbehandlingsregler blir uaktuelle fordi informasjonssystemene er basert på andre ordninger. Oppdatering av saksbehandlingsreglene må dessuten innebære en fornyet vurdering av om rettssikkerhetsgarantiene mv for den enkelte er tilstrekkelige. Det må for eksempel vurderes om nye samhandlingsmønstre får betydning for spørsmål om habilitet, informasjonstilgang, klage- og omgjøringsadgang osv. I denne sammenhengen er det vesentlig at det offentlige ofte ikke bare yter ”tjenester” (som en ønsker å strømlinjeforme), men ofte også er myndighet som treffer avgjørelser som kan skape interessekonflikt i forhold til berørte parter. Nye IKT-baserte samhandlingsmønstre kan med andre ord ikke ensidig bygge på en harmoniforståelse av relasjonen forvaltning – borger.

Implisitt i det som er sagt ovenfor, ligger også et synspunkt om at etatsspesifikke regelverk ikke sjelden er underutviklet mht å beskrive og regulere IKT-baserte rutiner og nye samhandlingsmønstre. E-forvaltningsforskriften gir et godt utgangspunkt (som burde være bedre kjent), men det kreves i tillegg oppdatering av konkrete saksbehandlingsregler for hver etat. Krav til rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger (jf pol §§ 8 og 9), gir uansett grunn til å gjennomgå lovhjemler og eventuelle andre grunnlag for å behandle personopplysninger i offentlig forvaltning. Slike spørsmål må imidlertid ikke ses isolert, men behandles integrert med andre saksbehandlingsspørsmål.

I samband med gjennomgang og oppdatering av aktuelle regelverk, er det grunn til å vurdere noen regeltekniske spørsmål for å sikre en god balanse mellom hensynet til forutberegnelighet og fleksibilitet. Dette gjelder bl.a. spørsmål om spesifikasjonsnivået på den enkelte rettsregel, valget mellom regler i lov eller forskrift, bruk av standarder, sertifiseringsordninger mv som integrert del av regelverket mv.

Økende bruk av IKT-baserte beslutnings(støtte)systemer som understøtter saksbehandling har ført til behov for bedre rammeverk for utviklingsarbeidet, som også kan sikre at sentrale krav til transformasjon av lovtekster, dokumentasjon og innsyn blir ivaretatt.

² Et forslag til hvorledes en kan nærmere seg samordning innen informasjonssikkerhetsregelverk er beskrevet i rapporten *Regelverk og informasjonssikkerhet, forprosjektrapport til Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet (KIS)*, avgitt 7. juni 2005, avsnitt 5.1.6. I rapporten er et viktig poeng å kartlegge samordningsteknikker som gir samordningseffekter av ulike grader, for på den måten å kunne velge riktig ”styrkenivå” på samordningen

Systemutviklingsarbeider er ofte relativt lukkede og vil normalt ikke medføre en åpen og offentlig debatt om de løsninger som velges (med mindre det ender med katastrofe eller strålende suksess!). Gjennomgang/oppdatering av regelverk i samband med utviklingsarbeidet, gir en viss grad av åpenhet og meningsbrytning gjennom de høringsprosedyrer som skal følges i henhold til Utredningsinstruksen, forvaltningslovens kap. VII mv. Også dette kan imidlertid ha begrenset verdi, fordi regelverkene kan bli forholdsvis tekniske og gi lite stimulans til å vurdere de prinsipielle/overordnede sidene ved foreslåtte endringer.

Det er etter vår mening viktig å søke en nærmere ”demokratisering” av arbeidet med å utvikle morgendagens e-forvaltning, dvs i større grad enn i dag legge til rette for prinsipielle og helhetlige diskusjoner om hvorledes disse viktige samfunnsinstitusjonene skal være. Diskusjonene bør fortrinnsvis skje tidlig, før det er gjort for store investeringer i form av utviklingsarbeid med dyr konsulentbruk mv. Vi tror dette krever en nærmere gjennomtenkning av ulike eksisterende demokratiske prosesser (høringer, ansattes brukermedvirkning, brukerundersøkelser, lekfolkkonferanser mv), med tanke på å sette sammen elementer som gir fruktbare ordninger. Samtidig bør slike ordninger søke å gi endringsprosessene legitimitet og forankring blant viktige brukergrupper.

Mange av informasjonssystemene i forvaltningen får etter hvert karakter å fungere som infrastrukturer, som basis for andre systemer og deres anvendelser i forvaltningen. Dette innebærer at det må stilles krav om åpenhet og tilgjengelighet på konsistente måter for alle. Like viktig er det å legge til grunn at slike infrastrukturer alltid bygger på en ”installert base”, dvs. en forhistorie av tekniske, organisatoriske og sosiale strukturer den må forholde seg til. For den enkelte virksomhet innebærer det blant annet at eksisterende programmer og data ikke kan skiftes ut ”over natta”, men gradvis må erstattes med noe annet som viderefører de ønskede egenskapene.

Disse kravene innebærer at arbeidet med utvikling, vedlikehold og videreutvikling av en slik infrastruktur av felles grunndata blir langt mer krevende enn for enkeltstående registre. Dette tilsier en annen form for ”styring”, som involverer mange aktører som drar i ulike retninger, både på tilbyder- og brukersiden. Dersom en velger å samle disse i et felles register, må en velge en styringsform som ivaretar disse interessene.

Standardisering er i denne sammenhengen et dilemma; for svak standardisering kan skape for mange ulike og inkompatible lokale løsninger, for sterk eller for tidlig standardisering kan utelukke eksisterende løsninger, og verre; skape uheldige løsninger (såkalte innlåsnings mm), hvor en binder seg til standarder og løsninger som viser seg lite funksjonelle eller framtidsrettede.

4. Informasjonssikkerhet og personvern.

Vi minner om at spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet er store og helt sentrale spørsmål som vi her bare kan gi innspill til på noen få utvalgte punkter. Personopplysningsloven er under evaluering, og Schartum ved AFIN deltar i dette evalueringsarbeidet. Vi vil derfor unngå å foregripe resultater fra dette arbeidet. I mandatet for evalueringsarbeidet inngår det ikke punkter som spesielt gjelder offentlig forvaltning. Etter vår mening kan det være grunn til å igangsette et arbeide med videre

vurdering av loven i forhold til forvaltningens særlige situasjon, og basert på rapport og høringsuttalelser fra det generelle evalueringsarbeidet.

Etter vår mening kan spørsmål om personvern innen offentlig forvaltning aldri ses isolert fra de mer tradisjonelle spørsmålene vedrørende rettssikkerhet. Meget store deler av beslutningsgrunnlaget mv i offentlig sektor er personopplysninger, og tilgjengelig og korrekt beslutningsgrunnlag er avgjørende for rettsriktige enkeltvedtak. Det er derfor meget lite tilfredsstillende at flere slike spørsmål ikke behandles under ett i samme lov. Enkeltvedtak er i seg selv (ofte) personopplysninger som det igjen er aktuelt å legge til grunn for nye vedtak, jf spørsmålene om samhandling ovenfor. Det kan etter vår mening være grunn til å vurdere om forvaltningsloven bør oppgraderes med noen sentrale bestemmelser som regulerer særskilte spørsmål vedrørende behandling av personopplysninger i tilknytning til enkeltsaksbehandling. Blant spørsmål som bør vurderes spesielt er regler for behandling av personopplysninger på forvaltningens nettsider mv. Reglene bør eventuelt erstatte nåværende regler i personopplysningsloven, med mer konkrete regler for forvaltningen.³

Vi har tidligere understreket behovet for i større grad å tenke beskyttelse av den enkelte på "systemnivå". Dette gjelder både i forhold til rettssikkerhet og personvern. Poenget er at informasjonssystemene så lagt som mulig bør ivareta personvernet uten at enkeltpersoner trenger å huske på/ha tid til/kunne hvilke plikter og rettigheter som eksisterer. En slik tilnærming erstatter imidlertid ikke et mer individuelt rettet vern.

I tillegg til å vurdere den rettslige reguleringen av personvern, bør FAD sterkt vurdere å utvikle flere IKT-baserte verktøy for å underlette forvaltningens arbeid med personvernspørsmål. Vi er kjent med at FAD vurderer å igangsette et arbeid med "privacy assessment" veiledning eller verktøy knyttet til Utredningsinstruksen, og vi er enige i at dette kan være fornuftig. For den enkelte etat vil det dessuten kunne ha meget stor betydning for etterlevelse av lovgivningen dersom departementet også kunne ta initiativ til utvikling av et verktøy for gjennomføring av internkontroll i samsvar med pol § 14. Det er etter vårt syn meningsløst dersom hver etat selv må finne ut hva som ligger i internkontrollkravet, hvilke gjennomføringsmåter som kreves mv. På samme måte kan det tenkes utviklet generelt verktøy for ivaretagelse av krav til informasjonssikkerhet, særlig med tanke på å gjennomføre risikovurdering og identifisere adekvate tiltak. Vi tror sterkt på at "verktøy" her er riktig løsning, snarere enn bare en skriftlig veiledning. Et verktøy kan bestå av alt fra et forholdsvis enkelt informasjonssystem, til systemløsninger som utfører analyser og andre beregninger, automatisk søker/henter inn informasjon, automatisk varsler samarbeidende aktører, genererer dokumenter i samsvar med spesifiserte oppsett mv.

Når det gjelder arbeidet med informasjonssikkerhet spesielt, nøyer vi oss med å vise til rapporten [Regelverk og informasjonssikkerhet, forprosjektrapport til KIS \(jf ovenfor\)](#). De forslag til tiltak som er nevnt i rapporten bør danne grunnlag for viktige deler av Regjeringens arbeid med informasjonssikkerhet, og vi mener det i dag ikke er grunn til å fremme forslag ut over dette.

³ Det er også grunn til å vurdere endringer for å få bedre samsvar mellom taushetspliktbestemmelsene i fvl § 13 flg ("noens personlige forhold") og personopplysningslovens definisjoner av "personopplysning", "sensitive personopplysninger" mv, se § 2. For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at også slike endringer på være i samsvar med personverndirektivet (95/46/EF).

Avsluttende kommentarer

Vi vil sterkt understreke behovet for et eget *forskningsprogram for e-forvaltning* som både er aksjons- og utviklingsorientert, samtidig som en legger vekt på tradisjonelle evalueringer og analyser av pågående endringsprosesser (følgeforskning). Den aksjonsorienterte forskningen bør inkludere utprøving av nye tekniske og organisatoriske løsninger både med sikte på å vinne erfaringer og å bidra til mer generell metode- og teoriutvikling. Videre er det behov for forskning som kan supplere og systematisere de evalueringer som gjøres i de ulike prosjekter. Det er viktig at en del av denne forskning er flerfaglig og tverrfaglig, og både studerer forutsetninger for og konsekvenser av endringsprosesser i forvaltningen. Med referanse til temaer vi har diskutert foran i notatet kan eksempel på innsatsområder være:

- Studier av samspill mellom tekniske, organisatoriske, regulatoriske og pedagogiske virkemidler.
- Analyser av ulike modeller for samhandling på tvers i forvaltningen, og mellom ulike forvaltningsnivåer, som omfatter både samordning av funksjoner og tjenester på ulike nivåer og integrasjon av teknisk løsninger.
- Utvikling av bedre rammeverk for/styring av systemutviklingsprosesser.